

Priložnosti za razvoj turizma v občini Idrija

IZVLEČEK

Po zaprtju rudnika živega srebra se je Idrija znašla pred pomembno gospodarsko in socialno prelomnico. Industrijska tradicija je bila osnova za razvoj na globalne trge usmerjene industrije visokih tehnologij. Zgodovinska, tehniška in kulturna zapuščina rudnika ponujajo razvojne priložnosti tudi v storitvenih dejavnostih, predvsem turizmu.

Ključne besede: tehniška, kulturna in zgodovinska dediščina rudnika, razvojne priložnosti v turizmu, geopark, Unesco, alpsko mesto leta.

ABSTRACT

Opportunities for the development of tourism in the municipality of Idrija and Geopark – a development opportunity for Idrija's rural area

After the Idrija mine's closure, the town faced an important economic and social turning point. The heritage of technical skills and experience of generations of local experts were incorporated into the development of high technology industry, which is successfully penetrating into global economic market. On the other side, the historical, technical and cultural heritage is being employed to create new development opportunities in service activities and tourism.

Key words: technical, cultural and historical heritage of the mine, development opportunities in tourism, geopark, Unesco, Alpine Town of the Year.

Avtorice besedila:

METKA RUPNIK, mag. SANJA MARIJA PELLIS,
MOJCA GORJUP KAVČIČ

Občina Idrija, Mestni trg 1, 5280 Idrija
E-pošta: obcina.idrija@idrija.si

Avtorji fotografij:

J. PETERNELJ, M. MOČIVNIK, B. URŠIČ,
ARHIV GOSTILNE KOS

COBISS 1.04 strokovni članek

*in geopark kot razvojna
možnost Idrijskega podeželja*

Še preden je Krištof Kolumb odkril Ameriko, se je leta 1490 v osrčju stare celine, na stičišču Alp in Krasa, v kotlini, ugreznjeni med razgibani hriboviti svet, razvilo naselje Idrija. Oči evropskih vladarjev so bile tedaj uprte v neizmerna bogastva, ki jih je obljubljal „novi svet“. A le nekaj desetletij pozneje je bila njihova pozornost usmerjena tudi k idrijskemu rudniku, saj je bil to drugi največji rudnik živega srebra na svetu.

Rudnik živega srebra v Idriji ne deluje več. Poltisočletna kulturna in tehniška dediščina, ki je edinstvena v evropskem in svetovnem merilu, ter naravne značilnosti območja ponujajo številne priložnosti za razvoj turizma.

Temeljne značilnosti turizma v občini Idrija

V letu 2010 je Idrijo obiskalo več kot 30.000 turistov. Najbolj obiskana sta bila Mestni muzej Idrija z 19.667 in Antonijev rov s 14.449 obiskovalci. Največje število obiskovalcev obišče Idrijo v času od maja do septembra, še posebej konec junija v času Festivala idrijske čipke.

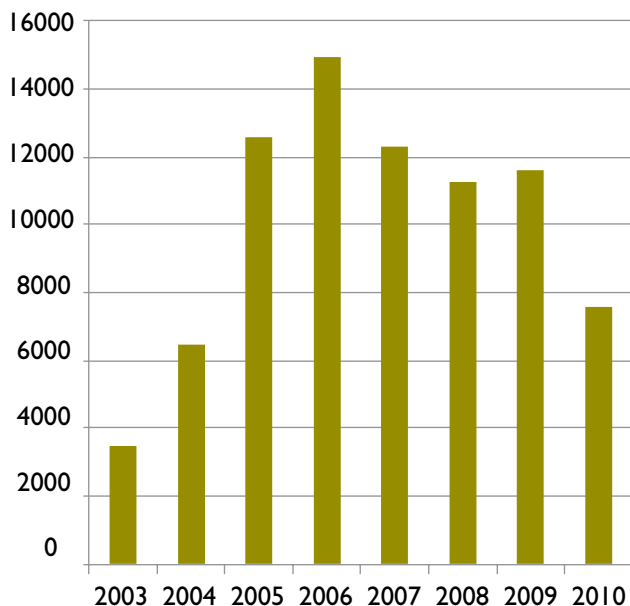

Največ je enodnevnih obiskov domačih turistov. Gostje iz tujine pogosto ostanejo tudi več dni. Na območju občine Idrija je 22 ponudnikov nastanitvev, ki ponujajo 384 ležišč.

Preglednica 1: Nastanitvene možnosti v občini Idrija

vrsta nastanitve	število ležišč
hotel	47
mladinski hotel	44
apartmaji	38
gostišča s prenočišči	130
turistične kmetije	88
planinske kočice	37

V občini Idrija je bilo leta 2010 zabeleženih 7.581 nočitev. Večna nočitev (43,12%) je bila v mesecih od maja do septembra. Povprečna doba bivanja turistov je bila 2,5 dni. Med tujimi obiskovalci so največ nočitev ustvarili turisti iz Italije (6,11%), sledijo jim turisti iz Nemčije (4,14%), Velike Britanije (2,63%), Francije (2,50%) in Združenih držav Amerike (1,23%). Druge posamezne evropske in neevropske države jim sledijo z manj kot 1% ustvarjenih nočitev.

Slika 1: Število nočitev v občini Idrija v obdobju od leta 2003 do leta 2010 (vir: TIC Idrija).

Dediščina rudnika, zgodovina mesta ter bogastvo narave - dota za turistični razvoj

Idrijski rudnik je zapustil bogato tehniško zapuščino ter zgodovinsko in kulturno dediščino. Na tej zapuščini in na naravni dediščini Idrija gradi svojo turistično ponudbo.

Turistična destinacija Idrija svojim gostom ponuja različne športno-rekreativne dejavnosti (kolesarjenje, pohodništvo, tek, jahanje, ribolov, tek na smučeh), izobraževalne dejavnosti (učne poti, delavnice), neposreden stik z naravo, krepitev telesa in duha ter sprostitvev. Organizirane so kulturne, etnološke, športne in zabavne prireditve lokalnega, državnega in mednarodnega značaja. Številne prireditve, ki se skozi leto odvijajo na Idrijskem, ponujajo obiskovalcu vpogled v bogastvo zgodovinske, kulturne in etnološke dediščine krajev.

Najpomembnejša kulturna in tehniška dediščina v občini Idrija:

1. Antonijev rov, drugi najstarejši ohranjeni vhod v rudnik na svetu;
2. Grad Gewerkenegg, zgrajen v začetku 16. stoletja kot upravna zgradba idrijskega rudnika ter skladišče za živo srebro;
3. klavže - "slovenske piramide", monumentalne vodne zapornice za plavljenje lesa;
4. mogočno leseno kolo idrijske Kamšti, ki sodi med največje ohranjene na svetu;
5. Kleyeva črpalka, največji ohranjeni parni stroj v Evropi;
6. muzejski tehniški oddelek z restavriranimi starimi rudniškimi stroji in napravami, vrhunci srednjeevropske strojegradnje 19. in 20. stoletja;
7. najstarejša zidana gledališka stavba na Slovenskem;
8. najstarejša godba na pihala v Evropi (345 let);
9. 300-letna tradicija izdelovanja idrijske čipke;
10. idrijski žlikrofi - prva slovenska jed, ki je prejela evropsko zaščito zajamčene tradicionalne posebnosti.

Slika 2: Idrijski žlikrofi (foto: arhiv Gostilne Kos).

Festival idrijske čipke je osrednja etnološka, gospodarska, kulturna, izobraževalna in zabavna prireditve, posvečena idrijski čipki. Tridnevna festivalska dogajanja v mesecu juniju po svoji vsebinski plati predstavljajo preplet dveh časovnih plasti idrijske čipke: ohranjanja in predstavitve zgodovine izdelovanja čipke v Idriji, njenih tradicionalnih vzorcev, tehnik in rabe na eni strani ter sodobna dogajanja in raziskovanja na področju idrijske čipke, ki se odražajo v oblikovanju novih vzorcev, uveljavljanju blagovne znamke, mednarodnem projektne povezanju z drugimi evropskimi klekljarskimi središči in uveljavljanju idrijske čipke kot prestižnega izdelka v svetu mode ter protokolarnih in poslovnih daril na drugi strani.

Na veliki šmaren je v Spodnji Idriji tradicionalna etnološka prireditve Prfarski štrukljevec, s katero prebivalci obujajo del bogate tradicije kraja. O bogastvu ljudske kulture, zgodovine in izročila pa se obiskovalci lahko prepričajo tudi na kateri od številnih etnoloških prireditev na prostem, ki jih čez poletje pripravljajo po vaseh na Idrijskem.

Prijeten, kulturno-zgodovinski ambient, odmaknjen od mestnih središč, nudi možnost protokolarnih in poslovnih srečanj ter izobraževanj.

Idrija z okolico je zanimiva tudi za družinske izlete, saj v vseh letnih časih ponuja razkošne poglede ter naravno pokrajino, po kateri so speljane pohodniške, sprehajalne, kolesarske in druge tematske poti. Na podeželju je mogoče sodelovati pri kmečkih delih in se srečati z domačimi in divjimi živalmi. Otroci lahko spoznavajo običaje, zgodovino in legende skozi ustvarjalne delavnice, prireditve, pravljичne dežele in poti.

Geopark Idrija kot razvojna možnost v občini Idrija

Ena izmed razvojnih možnosti v občini Idrija je geopark. Njegov namen je na osnovi geografskih, geoloških, kulturnih in ostalih posebnosti območja spodbujati trajnostni razvoj podeželja ter ohranjanje in izobraževanje o naravi in kulturi Idrijskega.

Geopark je osnova za razvoj "geoturizma" na Idrijskem, ki je ena izmed oblik "nišnega turizma". Ta pristop se uporablja kot protiutež "masovnemu turizmu", ki ima večinoma negativne vplive na okolje in prebivalce. Geoturizem ponuja takšno vrsto turizma, ki ohranja naravni potencial in kulturno dediščino prihodnjim rodovom, poleg tega pa privablja zahtevnejše goste, ki potrošijo več.

Geoturizem se je začel razvijati v devetdesetih letih 20. stoletja. Osredotoča se predvsem na geologijo in oblikovanost površja (2). Definicijo geoturizma sta podala na primer tudi Dowling in Newsome (1), ki ga opisujeta kot trajnostni turizem s primarnim osredotočanjem na doživljanje geoloških posebnosti na način, ki goji okoljsko in kulturno razumevanje, spoštovanje in ohranjanje in je hkrati tudi koristno za območje.

V strukturo geoparka se lahko vključujejo vsi, ki v njem vidijo možnosti za razvoj svojih glavnih ali dopolnilnih dejavnosti. To so lahko zasebna ali javna podjetja. Geopark tako povezuje gostinske in nočitvene ponudnike, izdelovalce domačih produktov, društva in razna interesna združenja, muzeje in ostale razstavne prostore, izobraževalne organizacije, ponudnike rekreacijskih dejavnosti, adrenalinskih športov, navdušence nad naravo in kulturo. Ključnega pomena je udeležanje trajnostnega razvoja, pa tudi inovativno povezovanje narave z umetnostjo, izobraževanja z naravo in narave s kulturo.

Sonaravni turizem in trajnostni razvoj - izziv prihodnosti

Doslej je bila Idrija znana predvsem zaradi svojega rudnika živosrebrove rude. Rudnik je konec osemdesetih let prenehal delovati, Idrija pa se je začela razvijati v središče industrije visoke tehnologije z najnižjo stopnjo brezposelnosti v Sloveniji. Hkrati pa je začela iskati tudi nove priložnosti za večjo turistično prepoznavnost ter privlačnost mesta in njegove okolice. Privlačnost za turizem se gradi na mednarodnem povezovanju, naravi prijaznem turizmu in trajnostnem razvoju. Svetovna javnost jo je že spoznala po njenih prizadevanjih za vpis svoje tehniške, kulturne in naravoslovne dediščine na seznam svetovne dediščine pri Unescu. Po izkušnjah krajev in znamenitosti, ki so se že uspeli uvrstiti na ta prestižni seznam, že sam vpis povzroči bistveno večji obisk turistov.

Idrija bo prizadevanja za uvrstitev na Unescov seznam nadaljevala, saj je ICOMOS-strokovni svetovni organ Unesca-v svojem poročilu že dvakrat priznal izjemno univerzalno vrednost kulturne, naravoslovne in tehniške dediščine mesta in njegovega živosrebrnega rudnika.

Zaradi bogastva strokovnih znanj, temelječih na izkušnjah 500-letnega rudarjenja, in uspešno zaključenem projektu zapiranja rudnika, znanj strokovnjakov idrijske geološke šole, združenih pod okriljem rudnika, ter izkušenj z živim srebrom in problemi onesnaženja z njim pa se bo Idrija z že ustanovljenim Informacijsko raziskovalnim centrom za živo srebro potegovala, da postane sedež svetovnega centra za živo srebro. Ta naj bi postal svetovno raziskovalno in izobraževalno središče za področje živega srebra in priložnost za razvijanje izobraževalnega turizma.

Na osnovi izhodišč Inovativne strategije trajnostnega razvoja, ki jo Občina Idrija pripravlja v sodelovanju z Geografskim inštitutom Antona Melika ZRC SAZU, se Idrija s svojim podeželjem načrtno razvija v skupnost z odgovornim odnosom do okolja. Prav prizadevanja za ohranjanje občutljivega ravnovesja med naravo in človekovo dejavnostjo v naravnem okolju so prepričala mednarodno komisijo organizacij na območju Alp, da mestu Idrija leta 2011 podeli naziv "alpsko mesto leta". Ta naziv bo pomembno prispeval tudi k turistični prepoznavnosti in k promociji Idrije v širšem alpskem območju. Prav to si Idrija obeta tudi od naziva Evropska destinacija odličnosti EDEN 2011, ki ji ga je strokovna komisija Slovenske turistične organizacije, ki jo je vodil priznani etnolog dr. Janez Bogataj, podelila v imenu Evropske komisije za njeno uspešno oživljanje nepremične kulturne dediščine po načelih trajnostnega razvoja. Z nazivom EDEN 2011 se Idrija vriše na evropski zemljevid destinacij, ki so jim priznane posebne vrednote na področju ohranjanja dediščine.

Idrija skuša goste privabiti tudi z organizacijo pomembnih mednarodnih srečanj, zato kandidira tudi za organizacijo kongresa OIDFE (Mednarodne organizacije za klekljano in šivano čipko) leta 2016. Če bo s kandidaturo uspela, bo to še okrepilo prepoznavnost

Slika 3: Klekljanje (foto: M. Močivnik).

in mesto, ki ga Idrija zaseda kot eno izmed osrednjih klekljarskih središč Evrope in sveta.

Z omenjenimi prizadevanji občina Idrija sledi izhodiščem razvojnega načrta in strategije trženja turizma do leta 2015, ki je osrednji dokument usmerjanja razvoja turističnega gospodarstva in ponudbe v naslednjih letih. Idrija potrebuje učinkovito strategijo razvoja in trženja turizma, da bo spodbudila uporabo turizma kot načina zviševanja kakovosti življenja prebivalcev, povečala učinek turizma na gospodarstvo, razvila partnerstva in blagovne znamke ter prepoznavnost območja tako, da bo v najboljši meri izkoriščala kulturno in naravno bogastvo območja ter skrbela za trajnostni razvoj – upoštevanje potreb prebivalcev, gospodarstva, skupnosti in naravnega okolja. Bistvo trajnostnega razvoja Idrije je namreč prepoznati in ohraniti zakladnico kulturne, tehniške in naravne dediščine Idrije in okolice ter jo tržiti doma in v tujini.

Ob številnih danostih, ki jih Idrija že izkorišča za krepitev atraktivnosti svoje turistične ponudbe, pa se bo v prihodnje bolj kot doslej morala posvečati priložnostim, ki jih doslej še ni uspela izkoristiti. Cilj je zlasti povečanje prenočitvenih kapacitet v sobah, apartmajih, gostiščih, podeželskih hotelih ter izgradnja mestnega hotela in mladinskega hotela (*youth*

Slika 4: Kendov dvorec (foto: B. Uršič).

hostla), povečanje števila turistov, nočitev in dnevne turistične potrošnje, izboljšanje kulinarčne ponudbe gostiln in restavracij, krepitev promocije idrijske čipke kot prestižnega izdelka za poslovna in protokolarna darila ter kot sestavino modnih kreacij in slavnostnih oblačil. Nove turistične priložnosti bi lahko Idrija dobila tudi z izgradnjo bazenskega kompleksa ob športni hali, s kakovostno wellness ponudbo, dvorano za squash ter trgovsko ponudbo s športno opremo in zdravo prehrano, ureditvijo hiše eksperimentov, izgradnjo kampa in prenovo kopališča v Beli, ureditvijo jahalnega poligona in stez in podobno. Na področju smučarskega turizma bi bilo potrebno izboljšati in popestriti ponudbo z izgradnjo oziroma posodobitvijo smučišč in smučarskih naprav ter zasneževalne tehnike na Javorniku, Črnem Vrhu in Vojskem, ureditvijo drsališča in izgradnjo letnega sankališča.

Poseben izziv je razvoj poslovnega turizma, na primer na Kendovem dvorcu in v novem idrijskem hotelu Jožef, ter oblikovanje turističnih produktov za najzahtevnjše goste.

Zelo pomembno pa je tudi spodbujanje občanov k izdelavi in prodaji domačih izdelkov ter k iskanju lastnih poslovnih in zaposlitvenih priložnosti v turizmu.

Viri in literatura

1. Dowling R., Newsome D. 2006: Geotourism – sustainability, impacts and management. Elsevier Ltd, Oxford.
2. Hose, T.A. 1995: Selling the Story of Britain's Stone. Environmental Interpretation, 10, 2.
3. Hose, T.A. 2005: Geo-Tourism – Appreciating the deep side of landscapes. Niche Tourism; contemporary issues, trends and cases. Elsevier Science Ltd., Oxford.
4. Idrija – Razvojni načrt in strategija trženja turizma 2009-2015. 2009. Ljubljana.
5. Nared, J. 2010: Priprava Inovativne strategije trajnostnega razvoja občine Idrija. Ljubljana, Idrija.